

2019 saw the release of a LNMA publication *Vinco Svirskio mediniai stebuklai* (editor Margarita Matulytė); at the end of 2021 an English version was also published (*Vincas Svirskis' Wooden Miracles*). These two significant books present to readers in Lithuania and abroad one of the most prominent Lithuanian god carvers and cross carvers – Vincas Svirskis (1835–1916). The author of the Lithuanian preface was the former long-serving director of the Lithuanian Art Museum Romualdas Budrys, while the English version has a preface by Dr Margarita Matulytė. There is also a reflection on Svirskis' work by cultural researcher Viktorija Daujotytė, the text by Margarita Matulytė revealed the temporal

context, the issue of heritage protection of these works and problems associated with their attribution and identification was also raised (S. Urbonienė). The other significant part of these publications was made up of a digest of the still-surviving legacy of Svirskis' work found in various institutions and in private collections, complete with photographs and descriptions and a topographic map. The visual account presented in the books takes readers from the authentic surroundings of Svirskis' crosses to the memory institutions some are found in today, comprehensively presenting one of the most authentic and distinctive Lithuanian folk artists.

Vinco Svirskio kūryba Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus leidiniuose

Skaidrė Urbonienė

¹
Vincas Svirskis' wooden miracles, compiled by M. Matulytė, Vilnius: The Lithuanian National Museum of Art, 2021, 388 p.

²
Vinco Svirskio mediniai stebuklai, sud. M. Matulytė, Vilnius: Lietuvos dailės muziejus, 2019, 388 p.

³
Janušonienė M., „Naujas leidinys „Vinco Svirskio mediniai stebuklai“, *Būdas*, 2020, nr. 3, p. 92–95.

2021 m. pabaigoje pasirodė Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus (LNNDM) leidinys „Vinco Svirskio mediniai stebuklai“ anglų kalba.¹

2019 m. išleistas lietuviškas leidinys², o vos po dvejų metų – ir anglišką leidimą³. Jis šiek tiek papildytas, gaila, kad tituliname puslapyje tai nenurodyta. Lietuvišką leidinį prieš pat pandemijos suvaržymus dar spėta pristatyti visuomenei 2020 m. Vilniaus knygų mugėje. Jis taip pat sulaukė ir recenzijos kultūrinėje spaudoje.³

Šiais dviem solidžiais leidiniais ne tik Lietuvos, bet ir pasaulio skaitytojams pristatomas vienas iškiliausių lietuvių dievdirbių ir kryždirbių Vincas Svirskis (1835–1916), kurio kūryba nepaliauja stebinti ir meno žinovų, ir daugumos žiūrovų, kurie pamato V. Svirskio kūrinius muziejuose ar išvysta leidiniuose. Nesuklysiu sakydama, kad V. Svirskį žino visi, kurie domisi etninės kultūros paveldu, tautodaile, o dažnai ir su šiomis sritimis nesusiję asmenys.

<
Knygos *Vincas Svirskio mediniai stebuklai* viršelis
Fot. Gintarė Grigėnaitė, LNDM

V. Svirskio asmuo domino jau XX a. pradžios tyrinėtojus, liaudies meno rinkėjus ir dailininkus, nes jo kūriniai išsiskyrė iš kitų kryždirbių darbų. Dailininkas Kazys Šimonis dar 1920 m. atkreipė dėmesį į šį meistrą ir paminėjo jį savo ekspedicijos ataskaitoje: „Maždaug Surviliškių, Krakių ir Grinkiškių apylinkė yra antro dailės Svirskio vieta. Anot žmonių pasakojimų, jo būta ypatingo žmogaus. Jo kryžiai yra ypatingi stiliaus, formos ir grožio atžvilgiu. Jo kryžių yra daug ir plačioje apylinkėje.“⁴ K. Šimonis ir toliau domėjosi V. Svirskio kūryba, jo kūrinius fiksavo nuotraukose ir piešiniuose, netrukus „Gairėse“ paskelbė ir jo biografiją.⁵ Šis dailininko straipsnis įdėtas ir į abu čia aptariamus leidinius. Tarpukario spaudoje apie V. Svirskį užsimindavo ne vienas kraštotyrininkas, o liaudies meno tyrinėtojai dažnai minėjo jo vardą, aptardami liaudies skulptūros ir kryždirbystės savitumus. Paminėtini reikšmingesni straipsniai apie V. Svirskį – tai Balio Buračo „Kryždirbys

⁴ Šimonis K., „Aukštaičių ornamentika“, *Menas*, 1920, nr. 2, p. 5.

⁵ Šimonis K., „Vincas Svirskis ir jo kryžiai“, *Gairės*, 1923, nr. 5, p. 309–311.

⁶ Buračas B., „Kryždirbys Vincas Svirskis“, *Naujoji Romuva*, 1939, nr. 12, p. 281–283.

⁷ Mikėnaitė A., „Kai kurie Vincas Svirskio ir jo sekėjų kūrybos bruožai“, *Gimtasai kraštas*, 1943, nr. 31, p. 126–136.

⁸ Kostkevičiūtė I., *Vincas Svirskis*, Vilnius: Vaga, 1966.

Vincas Svirskis“⁶, kuriame autorius, be K. Šimonio paminėtų biografijos detalių, atskleidė ir kitų įdomesnių faktų apie dievdirbį. Taip pat svarbus ir Akvilės Mikėnaitės 1943 m. straipsnis apie V. Svirskio kūrybos bruožus ir jo sekėjus.⁷ Reikšmingiausias veikalas apie šį dievdirbį pasirodė 1966 m. – tai menotyrininkės Irenos Kostkevičiūtės monografija „Vincas Svirskis“⁸

Nuo I. Kostkevičiūtės monografijos prabėgo penki dešimtmečiai, atsirado naujų faktų, atrasta nežinotų iki tol V. Svirskio kūrinių, bet naujo leidinio sulaukėme tik dabar. Todėl labai sveikintina ši LNDM iniciatyva, visapusiškai pristatanti vieną kūrėją, pateikianti plačią iki šiol žinomų ir naujai išaiškintų V. Svirskio kūrinių panoramą. Nors Lietuvoje kryžius ir kitus paminklus, skulptūras kūrė keli šimtai meistrų, bet tarp jų tokio masto kryždirbio ir dievdirbio, koks buvo V. Svirskis, taip ir neatsirado. Turbūt todėl nestebina faktas, kad kiti kryždirbiai nesulaukė atskirų leidinių, o V. Svirskiui jau skirtos trys knygos – I. Kostkevičiūtės monografija (1966), 2019 ir 2021 m. LNDM leidiniai. Muziejaus leidiniai čia ir pristatomi.

Kai leidinių sudarytoja dr. Margarita Matulytė pakvietė mane būti moksline redaktore, nedvejojama sutikau. Jau seniai knietėjo labiau pasidomėti V. Svirskio kūryba, peržiūrėti fotografijas, fiksuojančias jo darbus, pabandyti atsekti, kiek jo kūrinių saugoma muziejuose. Rengiant lietuvišką leidinį, teko apsilankyti ne viename muziejuje, apvažiuoti ir nufotografuoti dalį dar išlikusių paminklų. Surinkta gausi fotografinė medžiaga sudėta į solidžios apimties knygas, kurių vizualia išvaizda pasirūpino dailininkė Loreta Uzdraitė. Bendras darbas buvo be galo įdomus, suteikiantis tiek pažinimo džiaugsmo, tiek ir atradimų netikėtumo ir euforijos, – tą linkių patirti ir šių leidinių skaitytojams.

Lietuviško ir angliško leidinių pratarmes rašė skirtingi autoriai. Lietuviško leidinio pratarmės autorius – buvęs ilgametis Lietuvos dailės muziejaus direktorius Romualdas Budrys. Gimęs Baisogalos valsčiaus Vertimų kaime, kurį nuo

V. Svirskio gimtojo Glitėnų kaimo skyrė vos 15 kilometrų, nuo vaikystės matęs kryždirbio darbus, R. Budrys pratarmėje atskleidžia savo asmeninį santykį su V. Svirskio ir apskritai liaudies meno paveldu, jo išsaugojimo būdus. Ar ne simboliška, kad vienas pirmųjų V. Svirskio kūrinių, patekusių LNDM globon, buvo koplytstulpis iš Pasodėlės kaimo (p. 269), pro kurį R. Budrys vaikystėje kartu su šeima pravažiudavo vykdamis į Krekenavos Žolinės atlaidus.

M. Matulytė parašė angliško leidinio pratarmę, kurioje labai taikliai, jautriai ir glaustai užsienio skaitytojams atskleidė V. Svirskio asmenybės ir unikalios kūrybos esmę. Kas gi iš tiesų buvo šis žmogus iš Lietuvos kaimo? – retoriškai klausia autorė. Apie tai sužinoti, pamatyti ir pamąstyti skaitytojai kviečiami į intriguojančią ir nuostabią kelionę po V. Svirskio medinius stebuklus, sudėtus į dviejų solidžių leidinių puslapius. O man, nelyginant kelionės gidei, lieka tik atkreipti dėmesį į kelis dalykus, visą kitą atradimo džiaugsmą paliekant patiem skaitytojams.

V. Svirskio kūrybos menines ypatybes, jo biografiją, jį formavusią aplinką labai gerai perteikė I. Kostkevičiūtė savo knygoje. Todėl šiuose leidiniuose atsakyta kartoti dailėtyrinį tyrimą, labiau pasitelkti kiek kitokio pobūdžio tekstai, prasmingai papildantys ir pratęsiantys I. Kostkevičiūtės įžvalgas. Taigi leidiniuose skaitytojai, be jau minėtos dievdirbio biografijos (K. Šimonis), ras poetišką kultūrologės Viktorijos Daujotytės refleksiją V. Svirskio asmenybės ir kūrybinio palikimo tema. Dievdirbio gyvento laikotarpio kontekstą, aplinką, Krekenavos parapijos istoriją, tam tikrus įvykius ir reiškinius, dariusius įtaką V. Svirskiui kaip asmenybei ir kūrėjui, atskleidžia leidinių sudarytoja kultūros istorikė M. Matulytė. Taip pat apžvelgiamas ir V. Svirskio kūrinių įpaveldinimo klausimas, jų atribucijos ir identifikavimo problemos (S. Urbonienė).

Didžiąją leidinių „Vincio Svirskio mediniai stebuklai“ (lietuvių ir anglų k.) dalį sudaro fotografijos. Pirmoje dalyje „Vincio Svirskio kryžiai ir koplytstulpiai“ publikuojami daugiausia XX a. 3–4 deš. nufotografuoti V. Svirskio kryžiai, koplytstulpiai ir stogastulpiai. Nuotraukų autoriai – gerai žinomi kraštotyriminkai, fotografai ir dailininkai B. Buračas, K. Šimonis, Adomas Varnas. Ne visus kūrinius jie rado ir įamžino,

bet ir tai, ką nufotografavo, liudija šio skulptoriaus talentą. Nors V. Svirskio kūrinius vėliau, jau sovietmečiu, fotografavo ir kiti fotografai, kraštotyriminkai, tyrinėtojai, leidiniuose apsiribota tarpukario nuotraukomis, kai dar matyti autentiškiausia V. Svirskio kūrinių aplinka. Sovietmečiu ardant sodybas, vykstant antireliginėms kampanijoms, kryždirbystės paminklai, siekiant juos apsaugoti nuo sunaikinimo, buvo perkelti į saugesnes vietas (pvz., iš pakelių į sodybas ar šventorius), tad ne visada vėlesnio laikotarpio nuotraukos atspindi autentišką jų būtį. Tiesa, kelios fotografijos yra iš XX a. 6–7 deš., jų autorius B. Buračas, tad stilistiškai jos nedisonuoja su ankstesnio laikotarpio jo paties fotografijomis.

Nuotraukose įamžintas ne tik pats paminklas, jo detalės, bet ir autentiška aplinka – pakelė, sodyba, kapinės, šventorius. Kai kurie paminklai nufotografuoti iš dviejų ar net trijų pusių – tad paminklą galima tarsi „apeiti“ aplink ir pasigrožėti jo visuma. Fotografijos išdėstytos geografiškai pagal kaimus, todėl pamatysime, kad kai kuriose vietose V. Svirskis užtrukdavo trumpai – padarydavo vieną du kryžius, o kai kur užsibūdavo ilgėliau – ten droždavo kryžius ir ūkininkų sodyboms, ir bažnyčių šventoriams papuošti, ir antkapinius paminklus kapinėms, kaip antai Kačergiuose ar Surviliškyje.

Įdomu stebėti tą patį kryžių, nufotografuotą skirtingu metų laiku ar po kelerių metų – nuotraukose matyti pasikeitusi paminklo aplinka ar kiek pakitęs pats paminklas. Pavyzdžiui, dviejuose XX a. 3–4 deš. nuotraukose įamžintas tvorele aptvertas koplytstulpis, stovintis Okainiuose Vincio Gegžnos sodyboje (p. 152–153), o trečioje nuotraukoje, darytoje XX a. 6–7 deš., tvorelės jau nebematome, pats koplytstulpis sutrumpintu stiebu. Matyt, šeimnininkas, taisydamas koplytstulpį, supuvusią stiebo dalį pašalinęs ir naujai įkasė paminklą. Pakapiuose Adomo Rakicko sodybos kryžius dviejuose nuotraukose nufotografuotas stovintis prie pastatų, palei tvorą, o trečioji nuotrauka jau byloja apie pasikeitusią aplinką – nebematyti sodybos detalių, tik pakelės peizažas (p. 156–157).

Kelios B. Buračo fotografijos iš sovietmečio liudija kai kurių paminklų būklę tuo metu. Įdomu pamatyti, kaip anuomet atrodė Ibutonių koplytstulpis, išlikęs natūralioje aplinkoje iki šiol. Ankstyvesnių jo nuotraukų neturime, bet XX a. 6–7 deš. nuotraukose matome jį dar

Knygos *Vinco Svirskio mediniai stebuklai* atvartas
Fot. Gintarė Grigėnaitė,
LNDM

neišgrobstyta – su Švč. Mergelės Marijos skulptūra, Jėzaus krikšto kompozicija, matyti ir kraštelis šv. Jurgio kompozicijos. Paradoksalu, bet šis sovietmetį išgyvenęs paminklas, nors ir įtrauktas į Kultūros paminklų sąrašą⁹, nukentėjo jau atkūrus nepriklausomybę – 2002 m. pavogtos minėtos skulptūros. Iki šiol jų likimas nežinomas, o pats koplytstulpis tik su Nukryžiuotojo skulptūrėle tebestovi, vietinių žmonių prižiūrimas ir puoselėjamas (p. 345). Pastebėtina, kad šiame V. Svirskio dirbdintame koplytstulpyje buvo įkeltos atskirai išdrožtos skulptūros, o dauguma V. Svirskio kryžių ir koplytstulpių pasižymi tuo, kad dekorą ir skulptūrinius atvaizdus jis droždavo vientisame medžio gabale. Tačiau kai kada skulptūras išdroždavo atskirai ir įdėdavo į savo darbo koplytstulpius, kaip kad Ibutonių kaimo paminkle, arba jo skulptūros buvo įkeliamos į mūrines ar medines kitų meistrų padirbdintas koplytėles. Antai

B. Buračas nufotografavo Daniliškio kaimo koplytstulpį, kurio stačiakampio plano vienos nišos koplytėlėje stovi V. Svirskio drožta Jėzaus Nazariečio skulptūra (p. 77), kuri dabar saugoma Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje (p. 307).

XX a. 3–4 deš. nuotraukas prasmingai papildė etnografės Reginos Lukminienės užrašyti vietinių žmonių pasakojimai apie kryžių vietą kaimo kultūroje, apeigas prie jų, taip pat prisiminimai apie V. Svirskio kryžius, kuriuos pateikėjai mena iš savo vaikystės. Šie intarpai labai pagyvina sudėliotą vaizdinį pasakojimą, suteikia jam lokaliai vietos koloritą. Nepraleiskite, būtinai perskaitykite.

Kitą stambią leidinių dalį sudaro iki šiol išlikusio ir įvairiose institucijose, taip pat ir privačiose kolekcijose saugomo V. Svirskio kūrybos paveldo sąvadas („Išsaugotas Vinco Svirskio paveldas“) su nuotraukomis ir aprašais.

9
Lietuvos TSR kultūros paminklų sąrašas, Vilnius: Lietuvos TSR kultūros ministerija, Mokslinė-metodinė kultūros paminklų apsaugos taryba, 1973, p. 510 (DR 790); Lietuvos kultūros vertybių registras, unikalus kodas 4882.

Kryžius su Jėzaus monograma,
Nukryžiuotojo skulptūra,
Paskutinės vakarienės ir
Šv. Izidoriaus skulptūrinėmis
kompozicijomis. Statytas 1891 m.

Bakainių k., Kėdainių r. sav.
Aukštis – 210 cm
ED-21792, LM-2247
Fot. Antanas Lukšėnas
p. 51–53

Versdamas sąvado puslapius, skaitytojas nuosekliai dalyvaus „ekskursijoje“ po atminties institucijas, mokyklas, bažnyčias, privačius rinkinius, kuriuose saugomi V. Svirskio kūriniai. Čia skaitytojas jau galės kūrinius stebėti iš arčiau, įsigilinti į detales, palyginti su tarpukario nuotraukose užfiksuota jų būtimi natūroje (metrikose yra nuorodos į pirmoje dalyje sudėtųjų objektų autentiškoje aplinkoje vaizdus). Paibaigoje sudėtos išlikusių natūralioje aplinkoje V. Svirskio kūrinių nuotraukos. 2019 m. vasarą dar tebestovėjo devyni paminklai: Panevėžio rajono savivaldybėje šeši (kryžius Ėriškiuose, kryžius ir koplytstulpis Ibutoniuose, kryžius Ičiūnuose, koplytstulpiai Kartanuose ir Pašiliuose), Kėdainių rajono savivaldybėje – trys (kryžiai Naujųjų Bakainių, Naujųjų Lažų, Pakruostės kaimuose).

Daug kas pastebės gana prastą natūroje išlikusių kūrinių būklę. Mums lankantis vietoje ypač apverktinai atrodė Naujųjų Bakainių kaime pamatytas yrantis be priežiūros paliktas kryžius (p. 349). Susisiekus su Kultūros paveldo departamentu, labai greitai buvo imtasi veiksmų šį kryžių perkelti į Kėdainių krašto muziejų. Dar neišspausdinus lietuviško leidinio, kryžius pateko Kėdainių krašto muziejaus globon ir buvo perduotas Panevėžio kraštotyros muziejaus restauratoriams restauruoti¹⁰, o 2021 m. restauruotas kryžius grįžo į Kėdainius¹¹. Beje, jau rengiant spaudai anglišką leidimą, pasiekė žinia, kad į muziejų, šįkart į Panevėžio kraštotyros, perkeltas dar vienas V. Svirskio kūrinys – Pašilių II kaime stovėjęs koplytstulpis (p. 352). Šiuos abu paminklus skaitytojai leidiniuose mato dar stovinčius autentiškoje aplinkoje (angliško leidimo nuotraukų metrikose nurodyta, kad abu perkelti į muziejus).

Natūralioje aplinkoje išlikę V. Svirskio paminklai tarsi ir turėtų džiuginti savo grožiu, tačiau į juos žiūrint spaudžia širdį, nes tas grožis kasdien vis labiau nyksta, mediena eizėja, horeljejiniai atvaizdai vis labiau dyla, susilieja su stiebu. Daugeliu atvejų tokie paminklai jau tampa nebe žmogaus, o gamtos kūriniu, kuriame gamtos prisilietimas nustelbia žmogaus rankų darbą. Tad čia dar sykį pakartosiu savo mintis, išsakytas 2020 m. žurnale „Tautodailės metraštis“: V. Svirskis yra išskirtinis kūrėjas mūsų XIX–XX a. pirmos pusės kryždirbystės tradicijos kontekste, todėl vertėtų pagalvoti apie vienintelio tokio masto Lietuvos dievdirbio tų

kelių kūrinių, dar išlikusių autentiškoje aplinkoje, perkėlimą į valstybines saugyklas, kol jie galutinai nesunyko – ten jie būtų tinkamai prižiūrimi, restauruojami ir prieinami visuomenei. Antraip greitai ir šių unikalių kūrinių nebeliks.¹²

Kartu norėčiau atkreipti skaitytojų dėmesį į restauratorių pastangas sutvirtinti nykstančius paminklus ir prikelti juos naujam gyvenimui. Ekspozicijose matome jau restauruotus eksponatus, todėl dažniausiai net nepastebime to milžiniško darbo, kurį atlieka restauratoriai, tvirtindami trapią sutrūnijusių medieną, negausiai likusias polichromijos daleles ar atkurdami trūkstamas detales. Vis dėlto galime pasidžiaugti, kad jau imamas viešinti restauratorių darbo procesas, sugrąžinant eksponatą naujam gyvenimui. Antai prieš kelerius metus Panevėžio kraštotyros muziejaus ekspozicijoje nuotraukomis ir tekstu buvo vaizdžiai papasakota V. Svirskio drožto kryžiaus iš Stuomeniškių kaimo įsigijimo ir restauravimo istorija, o pats kryžius, eksponuotas šalia kitų dviejų V. Svirskio kūrinių, leido palyginti jo esamą būklę su būkle prieš patenkant į ekspoziciją. Netikėtas atradimas buvo Krekenavos regioninio parko lankytojų centre išvysti labai apnykusį V. Svirskio kryžiaus iš Mučiūnų kaimo stiebą (p. 261). Kad tai V. Svirskio kūrinys, liudijo cokolinėje stiebo dalyje išdrožtas bareljejinis spinduliais apsuptos Jėzaus monogramos atvaizdas. Tačiau šis labai nukentėjęs fragmentas buvo rūpestingai restauruotas, o ekspozicijoje pateiktas platesniame kontekste, dabar byloja lankytojui V. Svirskio kūrybos istoriją.

Paraginčiau nepraversti meistro darbų topografinio žemėlapio – labai vaizdžiai pamatysime V. Svirskio nueitus kelius kelelius, jo kūrinių sklaidą vidurio Lietuvoje. Aiškiai matyti, kad V. Svirskio kūriniai susitelkę daugiausia dabartinių Panevėžio ir Kėdainių rajonų savivaldybėse, bet taip pat pabirę ir aplinkinėse vietovėse: Anykščių, Kauno, Radviliškio, Raseinių rajonų savivaldybėse. Tiesa, angliško leidinio žemėlapis kiek pakoreguotas. Ir čia tariame nuoširdžiai ačiū atidžiam lietuviško leidinio skaitytojui Dariui Žeruoliui, pastebėjusiam netikslumą. Juodžių kaimas Grinkiškio valsčiuje (dabar Radviliškio r. sav.) lietuviškame leidinyje buvo pažymėtas Kėdainių r. savivaldybėje (ten taip pat yra tokio pavadinimo kaimas), angliškame leidinyje netikslumas pataisytas – Juodžiai pažymėti Radviliškio r. savivaldybėje.

10
Savickienė D., „Panevėžy restauruos unikalų kryžių“, *Sekundė*, 2019 12 17, <https://sekunde.lt/leidinys/sekunde/panevezy-restauroos-unikalu-kryziu/> [žiūrėta 2022 01 13].

11
„Muziejus praturtėjo dar vienu garsiojo kryždirbio Vinco Svirskio darbu“, *Kėdainių mugė*, 2021 09 07, <https://muge.eu/muziejus-praturteto-dar-vienu-garsiojo-kryzdirbio-vinco-svirskio-darbu/> [žiūrėta 2022 01 13].

12
Urbonienė S., „Vinco Svirskio kūriniai šių dienų kraštovaizdyje“, *Tautodailės metraštis*, 2020, nr. 40, p. 35, 37.

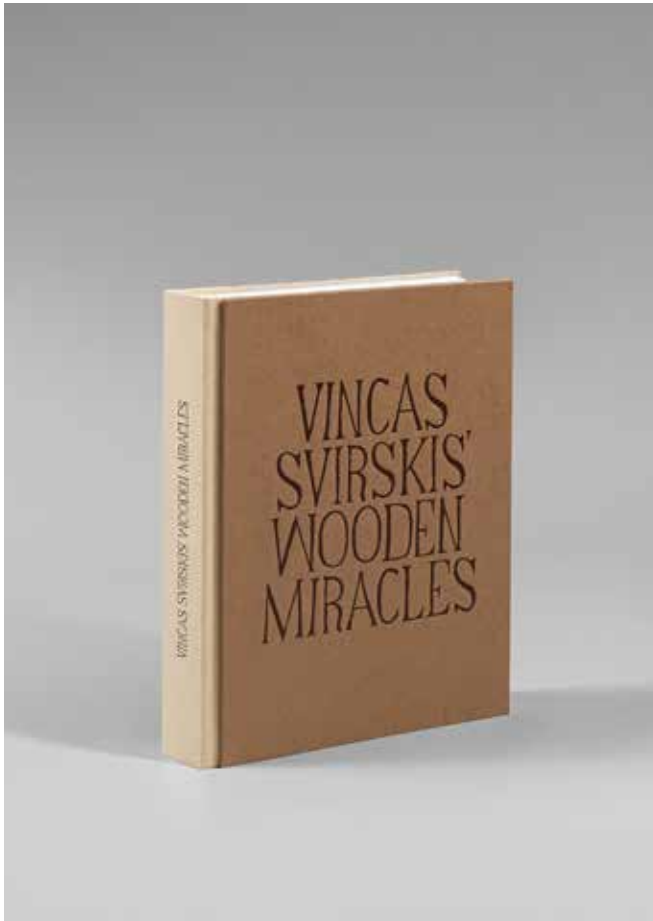

Knygos *Vinco Svirskio mediniai stebuklai* atvartas
 Fot. Gintarė Grigėnaitė,
 LNDM

Taip pat verta pastudijuoti ir „Vinco Svirskio kūrinių rodyklę“. Joje surašyti ne tik aptariamuose leidiniuose publikuojami V. Svirskio kūriniai, bet ir tie, kurie paminėti literatūroje, kraštotyrininkų užrašuose ir kurių nuotraukų nėra arba jos nebuvo publikuotos. Be to, čia įtraukti ne tik didieji sakraliniai mažosios architektūros paminklai, bet ir pavienės skulptūros, buvusios bažnyčiose, bei buitines daiktai, kurių drožyba V. Svirskis kartkartėmis užsiimdavo. Angliško leidinio rodyklė pasipildė keliais naujai rastais objektais, todėl joje pateikta 202 kūriniai (lietuviškame – 198). Trys objektai (kryžius, stalas, kraitinė skrynja) papildė Norušių kaime buvusių V. Svirskio kūrinių sąrašą, o viena Nukryžiuotojo skulptūra iš privačios kolekcijos – nenustatytų vietovių sąrašą. Ateityje, tikėtina, dar bus išaiškinta nežinomų V. Svirskio smulkiųjų kūrinių – skulptūrų, pastatomų ar pakabinamų kryžių su Nukryžiuotojo atvaizdais, gal ir buitines reikmenų.

Pabaigoje dar keli pastebėjimai. Pirmiausia paminėsiu faktą, kurį verta įsidėmėti. Literatūroje iki šiol V. Svirskio gimimo data buvo nurodoma 1835 m. sausio 28 d. Tokia data pažymėta Krekenavos parapijos gimimo metrikų knygoje, joje įrašyta pagal tuo metu galiojusį Julijaus kalendorių. I. Kostkevičiūtė, paskelbusi šį šaltinį savo monografijoje, datos nepakoregavo pagal dabartinį Grigaliaus kalendorių, todėl istoriografijoje įsitvirtino klaidinga data. Leidinio sudarytoja atkreipė dėmesį į šį faktą ir pakeitė datą į dabartinį kalendorių.¹³ Tad nuo šiol siūlytume V. Svirskio gimimo datą nurodyti pagal dabartinį kalendorių, t. y. 1835 m. vasario 9 d. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad metrikų knygoje įrašytas Vincento vardas. Prieš kurį laiką socialiniuose tinkluose buvo kilusi diskusija dėl V. Svirskio vardo: ar derėtų jį vadinti Vincantu – taip, kaip byloja įrašas metrikų knygoje, ar plačiau prigijusiu trumpiniu Vincas? Vincu jis buvo vadinamas savo aplinkoje vietinių žmonių,

13
 Matulytė M., „Kelio Rodytojos palaimintas“, *Vinco Svirskio mediniai stebuklai*, sud. M. Matulytė, Vilnius: Lietuvos dailės muziejus, 2019, p. 36.

<
Knygos *Vincas Svirskis'*
wooden miracles viršelis
Fot. Gintarė Grigėnaitė,
LNDM

klaidingai priskirtas V. Svirskio rankai.¹⁶ Apie 2012 m. Šiuokštiškėlių kryžius nuvirto, jį priglaudė vietos gyventojas, o 2019 m. Kėdainių krašto muziejus ėmė jį saugoti kaip vertingą paminklą, liudijantį V. Svirskio kūrybos populiarumą ir atgarsius tolokai nuo pagrindinių jo kūrybos vietų. Dabar jau žinome ir šio meistro, V. Svirskio sekėjo, pavardę – tai Ukmergės krašto kryždirbys ir dievdirbys Kazimieras Gezevičius (1870–1930), gyvenęs Neprausčių kaime, Taujėnų valsčiuje. Autorystę nustatė dailėtyrininkė Regimanta Stankevičienė, šį atradimą paskelbusi 2021 m. išleistoje knygoje „Ispanijoje užgimęs, Antakalnyje pamiltas“¹⁷.

Viliusi, kad šis pirmą kartą publikuojamas išsamus V. Svirskio kūrybinio palikimo vizualusis sąvadas sudomins ne tik Lietuvos, bet ir užsienio auditoriją. Sekdamas leidiniuose pateiktą vaizdinį pasakojimą – nuo autentiškos V. Svirskio kryžių aplinkos iki šiandieninės jų būties atminties institucijose, kiekvienas skaitytojas pats įvertins V. Svirskio kūrybą ir jos unikalumą. Taikliai pastebėjo dailėtyrininkė Margarita Janušonienė: „Kaskart matant V. Svirskio kūrinius, stebina išradingumas ir savotiškas vizionieriškumas: jo kūriniai ir didingi, ir giliai intymūs, labai jausmingi ir kartu – spinduliuojantys ramią vidinę jėgą. Ir kiekvienas kūrinys vis kitoks – išjautas, savitas, unikalus.“¹⁸

Tad linkiu įdomių ir nepakartojamų patirčių kelionėje po Vinco Svirskio medinius stebuklus.

toks jo vardas liko atmintyje, įsitvirtino istoriografijoje, todėl manytume, kad toks ir telieka – Vincas Svirskis.

Kalbant apie V. Svirskio kūrybą, tenka paminėti ir jo sekėjus, kurie, nors ir nepasiekę V. Svirskio kūrybinės jėgos ir užmojo lygio, vis dėlto nusipelno dėmesio. Nors į leidinius neįtraukti V. Svirskio sekėjų ar abejotinos autorystės darbai, čia pasidžiaugsiu, kad ir jo sekėjų kūriniai sulaukia dėmesio ir yra priglaudžiami muziejuose. Gana išsamiai V. Svirskio kūrybos sekėjus aptarusios A. Mikėnaitė¹⁴ ir I. Kostkevičiūtė¹⁵ minėjo Samuolį, Rakuižą, Matą Gurskį, Juozą ir Motiejų Švėgždą, Izidorių Stankevičių, Vitkauską. Kai kurių kūriniai, kaip antai M. Gurskio, yra eksponuojami Kėdainių krašto muziejuje greta V. Svirskio darbų. Dar vienas meistras, taip pat bandęs atkartoti V. Svirskio braižą, dirbo Ukmergės krašte, tačiau jo pavardė ilgai buvo neišaiškinta. Vienas jo dirbdintas kryžius Šiuokštiškėlių kaimo kapinaitėse buvo

¹⁴ Mikėnaitė A., *op. cit.*, p. 126–136.

¹⁵ Kostkevičiūtė I., *op. cit.*, p. 132–137.

¹⁶ Nemunaitienė V., „Ukmergės rajone muziejinkai atrado unikalių istorinių vertybių“, *Ukmergės žinios*, 2004 07 13, nr. 78, p. 3.

¹⁷ Stankevičienė R., *Ispanijoje užgimęs, Antakalnyje pamiltas: Jėzaus Nazariečio atvaizdai Lietuvoje*, Vilnius: Bažnytinio paveldo muziejus, Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2021, p. 116–117.

¹⁸ Janušonienė M., *op. cit.*, p. 93.